ומה לפנים ומה לאחור קמ"ל מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ"ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבחיה הוא דאודי מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש ◦דלמא (א) [א]פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה קמ"ל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד קמ"ל מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין קמ"ל [1]הודע את ירושלם את תועבותיה נקרא ומתרגם פשיטא לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא [ג]מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד"ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת [2]ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן [ה](הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם איזה מעשה עגל השני מן [3]ויאמר משה עד [4]וירא משה תניא ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר [5]ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: ברכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ"ט משום דכתיב [6]ישא: [א] מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא [א]הא דכתיב [7]אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת"ר [ז]כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון [8]ישגלנה ישכבנה [9]בעפולים בטחורים [10]חריונים דביונים [11]לאכול את חוריהם ולשתות את מימי[ח] שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם [12]למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים [ו]אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא [ב]בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב [13]כרע בל קרס נבו וכתיב [14]קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' ר' ינאי אמר מהכא [15]לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה [י]ינוחו לו ברכות על ראשו:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת [ג]בית הכנסת לוקחין תיבה לוקחין מטפחות

יקחו

קמ"ל שבחו הוא. שבח הוא ליהודה הקרייה: **דאודי.** שהודה (ב) מחטאו: **מאהבה.** של ברכות: **ומיראה.** של קללות. ואין לבן לשמים: **פייגי דעתייהו.** יחלוש דעתן כשישמעו שיהו נענשין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו הואיל וסופנו ליענש: **אל תתרגם אלא אחרון.** ויהיו בני יעקב שנים עשר. והפסוק הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו אחרון כאילו הוא פסוק לעצמו: **מן ויאמר משה אל אהרן.** מה עשה לך העם הזה (ג): **פקרו המומרים**[ח]. העיזו פניהם לומר יש ממש בע"ז: **משום ישא.** שלא יאמרו הקב"ה נושא להן פנים ואינן יודעין שכלפי הן ישראל לשאת להן פנים כדאמרינן בברכות (דף כ:) לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה: **ישגלנה.** לשון משכב כדכתיב והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב). וי"מ [ט] כלבתא: **בעפולים.** לשון מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים ושניהן בנקב בית הריעי: **חריונים.** חרי לשון ריעי: **דביונים.** הזב מן היונים שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון: **את חוריהם.** ריעי היוצא דרך הנקב: **מימי שיניהם.** שינים יש לכרכשתא ונואה לחה ורכה קרויה מימי שיניהן: **למחראות.** גבי עבודה זרה כתיב בספר מלכים כי חור לשון מוצא ריעי הוא: **לעגלות בית און.** לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל עליו על העגל: **וכמריו** (ד) **(אשר) עליו יגילו.** אשר היו רגילין לשמוח עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו: **אלא כבידו.** כובד משאו של ריעי [י] תהיה בו וכובד עגבותיו. ודומה לו בספר ישעיה[כ] [ל] (כרעו קרסו) יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' הוא משא של ריעי. ורבותי מפרשין וכמריו עליו יגילו ממש לשון שמחה שהיקל משאוי שלהן אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב: **שי"ן ותי"ו.** לשון וחשופי שת ערות מצרים (ישעיה כ): **דסני שומעניה.** שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות שהוא נואף: **בג' וש"ן.** (ה) בר גירתא זונה שמה סריית שם מוסרת כך הוא בתשובות הגאונים מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ורבותי מפרשים גיופא שייטא שטייא:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. יש בו קדושה כדמפרש בגמ'[מ] הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות:

לוקחין

מה לפנים מה לאחור. פי' [י] מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב אי נמי מה היה קודם ששת ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם: [ס] **מעשה** של עגל השני נקרא ולא מתרגם. פירש רש"י שלא יאמרו ממשות היה בו מדקאמר אהרן ויצא העגל הזה וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם [ע] (היה) מעשה עגל השני והיינו סיפיה דקרא דוירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחיד או של צבור בצבור לגנאי של יחיד בצבור ומשום כבודו של אהרן לא רצו לתרגם:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר [פ] הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות. לא גרס ובמעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו רחוב אלא לבית הכנסת היו הולכין כדתניא בפ' בתרא דתענית (דף כו.)

כיון

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט:

פו ב טוש"ע י"ד סימן קמז סעיף ה:

א ג מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יד טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ב:

◆

מוסף רש"י

ישגלנה. לשון שגל, פלגש, והכתוב כינהו לשבח ישכבנה, ותיקון סופרים הוא זה (דברים כח ל). **קרס.** נתרז, כלומר כרע על ברכיו ונתרז, דהיינו ליצנותא דאישתעי ביה קרא, **לא יוכלו מלט משא.** הרעי שבנקביהם לא יוכל לסבול ונתרז (סנהדרין סג:). **לעגלות בית און.** על עגלים שבבית אל, **יגורו שכן שומרון.** ידאגו שוכני שומרון, **כי אבל עליו עמו.** שיטלם סנחריב וילך לו, **וכמריו.** שהיו נושאין אותו, **עליו יגילו.** שמחים על כובד משא שגלה מהם. **אלא כבידו.** משא עגבותיו וריעי שבהן ואע"ג דלאו בעלי חיים נינהו ואין להם רעי, משתעי בהו קרא לשון גנאי (סנהדרין סג:).

הדרן עלך הקורא עומד

◆

תורה אור השלם

1. בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַםִ אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ: יחזקאל טז ב
2. וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר: בראשית לה כב
3. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מֶה עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: שמות לב כא
4. וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם: שמות לב כה
5. וָאֹמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: שמות לב כד
6. יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: במדבר ו כו
7. וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וּלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן דָּוִד אָחוֹת יָפָה וּשְׁמָהּ תָּמָר וַיֶּאֱהָבֶהָ אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד: שמואל א יג א
8. אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ: דברים כח ל
9. יַכְּכָה יְיָ בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא: דברים כח כז
10. וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל בְּשֹׁמְרוֹן וְהִנֵּה צָרִים עָלֶיהָ עַד הֱיוֹת רֹאשׁ חֲמוֹר בִּשְׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֹבַע הַקַּב דִּבְיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כָסֶף: מלכים ב ו כה
11. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַב שָׁקֵה הַעַל אֲדֹנֶיךָ וְאֵלֶיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת צוֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת מֵימֵי רַגְלֵיהֶם עִמָּכֶם: מלכים ב יח כז
12. וַיִּתְּצוּ אֵת מַצְּבַת הַבָּעַל וַיִּתְּצוּ אֶת בֵּית הַבַּעַל וַיְשִׂמֻהוּ לְמוֹצָאוֹת עַד הַיּוֹם: מלכים ב י כז
13. כָּרַע בֵּל קֹרֵס נְבוֹ הָיוּ עֲצַבֵּיהֶם לַחַיָּה וְלַבְּהֵמָה נְשֻׂאֹתֵיכֶם עֲמוּסוֹת מַשָּׂא לַעֲיֵפָה: ישעיהו מו א
14. קָרְסוּ כָרְעוּ יַחְדָּו לֹא יָכְלוּ מַלֵּט מַשָּׂא וְנַפְשָׁם בַּשְּׁבִי הָלָכָה: ישעיהו מו ב
15. לְעֶגְלוֹת בֵּית אָוֶן יָגוּרוּ שְׁכַן שֹׁמְרוֹן כִּי אָבַל עָלָיו עַמּוֹ וּכְמָרָיו עָלָיו יָגִילוּ עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ: הושע י ה

מסורת הש"ס

א) [מפרש"י נראה דגרים דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה ולקמן גבי אזהרות ועונשין גרס דלמא פייגי דעתייהו וכ"כ מהרש"א וע"ע בע"י], **ב)** [מס' סופרים פ"ט הי"א], **ג)** [בע"י ליתא], **ד)** [תוספתא פ"ג], **ה)** [אינו בפסוק], **ו)** סנהדרין סג: ע"ש, **ז)** [ברכות לג. שבת לא. ע"ז ס:], **ח)** בס"א: המינין, **ט)** [עי' ר"ה ד.], **י)** [צ"ל שהיה], **כ)** [פרק מו], **ל)** [צ"ל קרסו כרעו], **מ)** [לקמן כו.], **נ)** [עיין תוס' חגיגה יא: ד"ה יכול], **ס)** [שייך לעיל במשנה], **ע)** [צ"ל היא], **פ)** שייך לדף כו.,

◆

גליון הש"ס

גמ' **דלמא פייגא.** עיין ברא"ס ויגש (פ' מ"ו פסוק י) [פ' מ"ה פסוק כו]:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא **אתו למיעבד מאהבה ומיראה קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש** דלמא פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל מעשה אמנון כצ"ל: **(ב)** רש"י ד"ה דאודי שהודה על חטאו: **(ג)** ד"ה מן ויאמר וכו' העם הזה שחזר אהרן וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני הס"ד: **(ד)** ד"ה וכמריו עליו כצ"ל ותיבת אשר נמחק: **(ה)** ד"ה בגימ"ל וש"ן. נ"ב בר גיורתא תרגום ירושלמי הנואף והנואפת גיורא וגיורתא:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשה דוד ואמנון (לא) תז"מ (וכגירסא שלנו במתני' וע' תוי"ט):

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין כצ"ל:

◆

רבינו חננאל

מה לפנים קודם נברא העולם ומה לאחור, קמ"ל דלא חיישינן. מעשה לוט ובנותיו נקרא ומיתרגם. מעשה תמר ויהודה נקרא ומיתרגם. מעשה העגל הראשון נקרא ומתרגם. קללות וברכות נקראין ומיתרגמין, ולא יהא אחד מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולן. **הזהרות** ועונשין נקראין ומתרגמין. **מעשה** אמנון ותמר נקרא ומתרגם, והני מילי דכתיב ביה אמנון סתמא אבל כל היכא דכתיב אמנון בן דוד נקרא ולא מיתרגם. **מעשה** אבשלום בפילגשי אביו נקרא ומיתרגם. **מעשה** פילגש בגבעה נקרא ומתרגם. **וכל** הני כולהו אמרינן עלוהי פשיטא כול'. **הודע** את ירושלים נקרא ומתרגם, ומעשה באחד שקראו ואמר לו ר' אליעזר צא ובדוק בתועבות אמך. **והמרכבה** קורין אותה לרבים. **מעשה** ראובן נקרא ולא מיתרגם ומעשה בר' חנניה בן גמליאל שהלך לכבול ועמד וקרא וילך ראובן וגומ' ואמר למתורגמן אל תתרגם אלא מן ויהיו בני יעקב ושבחוהו חכמים. **מעשה** העגל השני נקרא ולא מיתרגם, מן ויאמר משה [אל] (ל)אהרן עד וירא משה את העם. **ועוד** כתוב נקרא ולא מיתרגם, ויגף ה' את העם על אשר וגו'. **תניא** לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיב אהרן למשה פקרו המינים, שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. **ברכת כהנים** נקרא ולא מיתרגם. מאי טעמא, משום ישא ה' פניו אליך. **ירושלמי** לא נקראין ר' בא בעא מר' יוסי מאי טעמא, אמר ליה כה תברכו, לברכה ניתנה ולא לקריאה. **תוספתא** מעשה דוד בבת שבע לא ניקרין ולא מיתרגמין והסופר מלמד כדרכו. **תנו רבנן** כל המקראות שכתובים לגניי כגון ישגלנה, קורין אותה ישכבנה. וכגון בעפלים, קורין אותם בטחורים. חריונים, קורין אותם הדביונים. וחוריהם, קורין אותם צואתם. ולמחראות, קורין אותן למוצאות. **אלו** בלשון הקודש הן גניי גדול בלשון הזה, לפיכך משנין אותם שלא להוציא אדם דבר מגונה מפיו. **אמר רב נחמן** כל ליצנותא אסורה בר מליצנותא דעבודה זרה, [כ]דכתיב כרע בל קרס נבו, וכתיב קרסו כרעו יחדיו וגומ'. ר' ינאי אמר מהכא שנ' על כבודו כי גלה ממנו, כלומר עמו של עגל מתאבלין והכומרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין, על כבודו כי גלה, כלומר לקה בכבידו וחלה וגלה הכבד שלו, ניטל כולו, בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו. **שרי** למימר לגוי שקליה לעבודה זרה ואנחיה בשת שלך. [פי' שת ותחת], כדכתיב וחשופי שת ערות מצרים ופירושו מקום השתנת מי רגלים, ובתחת מקום הצואה. **ואמר רב אשי** האי מאן דסני שומעניה, כגון השותה בארבעה מיני זמר וכיוצא בו, כמו שמצינו באלישע אחר שהוציאוהו אלו הדברים לתרבות רעה, ומפורש בחגיגה, וכל שכן בדבר שהוא יתר מזו. **שרי** לבזוייה בשי"ן וגימ"ל. כלומר מי ששמעו רע, מותר לבזותו בן זונה דגיירא וגיירתי, ונגלו שוליו ונחמסו עקביו. (ופיר') [ופ"א] בן שפחה בן גוי. כדגרסינן בסנהדרין כמן קרינא לרשיעא בר צדיקא, רשיעא בר רשיעא כי האי תנא כו'. **[תוספתא]** ר' יהושע בן קרחה אומר וישימם למחראות קורין אותו בכינוי מפני שגניי לעבודה זרה הוא. הכתוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים, כתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מגדף. פירוש המתרגם [א] השם בצורתו בדאי והמוסיף עליו זולתי התרגום שלנו הרי זה מגדף. תורגמן העומד לפני חכם אינו רשאי לא להוסיף ולא לפחות ולא לשנות אלא אם כן הוא אביו או רבו. **ירושלמי** תפלין ומזוזה מי קודם, שמואל אמר מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבתות ובימים טובים מה שאין כן בתפילין. רב הונא אמר תפילין קודמין שנוהגין במפרשי ימים והולכי מדברות מה שאין כן במזוזה. מתניתין מסייעא לשמואל תפילה שבלת עושין אותה מזוזה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילה, למה שמעלין בקדש ולא מורידין. **הדרן עלך הקורא**

[א] ע' תוס' קדושין דף מ"ט ד"ה המתרגם מש"כ בשם רבינו ז"ל וע"ע בערוך ערך תרגם.